

Beszélgetés Mezey Barnával, a Magyar Rektori Konferencia elnökével

■ Magyar jogtörténész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a magyar alkotmány- és jogtörténet tudósa. 2000 és 2008 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar dékánja, 2010. augusztus 1-jétől az ELTE rektora. 2012 és 2014 között a Magyar Rektori Konferencia elnöke. Kutatási területe a magyar alkotmány- és jogtörténet. Kutatásai során a Rákóczi-szabadságharc államának jogalkotási kérdéseivel, a magyarországi cigányság történetének jogtörténeti vonatkozásaival, a magyar büntetés-végrehajtási jog történetével, a polgári börtönügy kialakulásával, az európai parlamentarizmus történetének kérdéseivel foglalkozott. Publikációit elsősorban magyar és német nyelven adja közre. ■

Dr. Mezey Barna

FeMű: *Magyarországon 2006 óta van többszintű képzés a bolognai folyamat égisze alatt. Az eltelt időben a Bologna-rendszert sokan támadták, sokan védték, az előnyei mellett nyilván a hátrányai is felsorakoztathatóak. Az Ön véleménye szerint hol tart a folyamat, milyen sikerek és problémák járnak vele együtt? Mit tud a magyar felsőoktatás kezdeni ezekkel a problémákkal?*

Mezey Barna: Szerintem az egész magyar Bologna-folyamat alapproblémája abban rejlik, hogy amikor bevezették ezt a rendszert Magyarországon – bár ez közhely –, a felsőoktatásnak nem hagytak elég időt a lépések átgondolására, és a folyamathoz kapcsolódó célkitűzésekről sem adtak kellő tájékoztatást. Személy szerint a jogász-képzéssel kapcsolatosan konzekvensen Bologna-rendszer ellenes voltam, hosszas egyezkedések után sikerült megértetnünk

az akkori döntésalkotókkal, hogy lehetetlen fél jogászt meg teljes jogászt képezni, a mi jogi képzési filozófiánk ezt nem engedi meg. Az alaphozzáállásom a Bologna-rendszerhez ebből a polémiaiból indult ki, ennek következtében másképp láttam a dolgokat. Azt teljesen világosan lehetett érezni, hogy a felsőoktatás-irányítás (és bizonyos értelemben maga az EU) sem tudta eldönteni, hogy mit akar a „Bolognával”. Célját illetően akkor két alapvető tétel hangzott el. Az egyik, hogy a hallgatóság minél hamarabb, valamennyi szakismerettel már a BA, BSc oklevél után jusson ki a munkaerőpiacra, a másik pedig, hogy hagyjunk elég időt arra a hallgatónak, hogy kiérlelje szándékait, kitalálja, merre akar továbbmenni. Ez a két követelmény élesen ellenkezett egymással. Ennek az lett a következménye, hogy maguk az intézmények sem látták világosan, mit tegyenek, és így egy fejtetőre állított szerkezet jött létre.

Az ötlet, amiből a Bologna-rendszer származik, nem közvetlenül európai egyetemi gyökerekből ered, hanem az Egyesült Államokból érkezett, ahol egy széles spektrumú általános alapképzésre – ami sokszor a gimnáziumi hiányosságokat is pótolja – épülnek rá különböző speciális szakok szerinti képzések. Ebből kiindulva alul logikusan egy viszonylag tágabb, egyszerűbb alapképzési rendszernek kellett volna létrejönnie, és erre épülhetne rá sok-sok mesterképzés. (Az Eötvös Loránd Tudományegyetem el is indult ebbe az irányba, elkezdte szaporítani a mesterképzések számát, ami persze nem jár feltétlenül együtt az alapképzések csökkentésével; jelenleg körülbelül háromszoros a mesterképzések aránya.) Amúgy az egyetem érdekes helyzetben van, részben a tanárképzés miatt, amely területen egy nagy szakmai, utóbb politikaiba váltó polémia zajlott arról, hogyan lenne jobb, egységesen vagy bolognai rendszerű osztásban folytatni.

Részben pedig vannak olyan professzionális képzéseink, amelyek szempontjából kifejezetten károsnak tűnik a Bologna-rendszer, tekintettel arra, hogy lényegében már a baccalaureátus szintjén „lerabolják” az ipari cégek a hallgatóinkat (mint például az informatikai kar képzései esetében). Így ezen a területen nem tudunk elegendő számú mesterhallgatót felvenni, mert a piac megfizeti már az alapképzésben végzeteket is. Mindez persze beleillik abba az elképzelésbe, hogy a felsőoktatásnak piacorientáltnak kell lennie, ám így nem lesznek magasan képzett, legalább a mesterfokig eljutó informatikusaink. Volt tehát egy koncepcionális szerkezeti hiba, amely párosult a hosszú ideig definiálatlan mesterképzés bizonytalanságaival. Ennek következtében minden felsőoktatási intézmény megpróbálta a teljes képzési anyagot beigazítani az alapképzésbe, legalábbis a szakmai közbeszéd szerint. Még most is hallatszanak olyan hangok a hallgatók részéről, hogy amit alapképzésben tanulnak, az egy kicsit bonyolítva megismétlődik a mesterképzésben.

FeMű: *Mik a Bologna-típusú képzési rendszer egyértelműen előnynek nevezhető elemei?*

M.B.: Jó a bolognai rendszerben az uniós fel-fogás szerint annak fontos mobilitási elemét képező Erasmus program. Intenzív a kapcsolatrendszerünk Európában, de ez most egy kis törést fog szenvedni. Bármennyire is ünneplik az Erasmust és a hozzá kapcsolódó új gondolkodást, amely a perszonális kontaktus helyett az intézményi kapcsolatokat részesíti előnyben. Úgy vélem, ezzel a hangsúlyeltolódással nagyon sok nexust el fogunk veszíteni. Eddig jellemző volt a rendszerre a mester-szintet kiegészítő elitképzési filozófia. Kollégák és együttműködő partnerek között jött létre olyan cserekapcsolat, amely révén ki

tudtuk küldeni a hallgatót; követni lehetett a tehetséggondozást, és nem egyszerűen egy darálóba, egy általános képzésbe került be. Ennek egészen más a konzekvenciája (még ha van is haszna a személyes tapasztalatszerzésnek), mint ha csak „úgy” kikerül külföldre a fiatal. Ezt most kitörölték a rendszerből, és megjelent itt is a „tömegképzési elem”. A Bologna-típusú képzési rendszer előnyeiről és a hátrányokról hitelesen persze majd akkor lehet beszélni, ha elvégeztük a kiértékelést. Ebben a konstrukcióban két éve lépett ki az első mesterszakos hallgató, tehát most gyűjtjük a tapasztalatokat, elemezzük a lehetőségeket, s ezután fogjuk tudni megmondani, merre tovább. Ami tényként rögzíthető, hogy a tanárszakokon az egységes képzés újbóli bevezetése után 71 százalékkal növekedett a jelentkezők száma; jelentősen megnőtt tehát az érdeklődés. Hogy ennek most valóban az egységes tanárképzésre visszatérés-e az oka vagy sem, azt persze egyértelműen még nem lehet megítélni. De kétségtelen, hogy most nyugvópontra érkeztünk ezen a területen. Az oktatáspolitikai szakmai véleményekre támaszkodva eldöntötte, hogy melyek azok a szakok – nem feltétlen csak a tanárszakokra gondolok –, például a jogász, az orvos, a művészeti, építészeti képzések, amelyek nehezen képzelhetőek el bontott struktúrában.

FeMű: *Említette, hogy hallgatói kritika illeti a mesterszakokat, abban az értelemben, hogy kicsit megfelve megismétlik az alapszakot. Erről mi az Ön személyes véleménye, általánosságban az egész magyar felsőoktatást tekintve? Mennyire sikeres a mesterképzések ráépülése az alapszakokra? Mennyire lehetséges az átjárás a különböző alapszakok és mesterszakok között?*

M.B.: Nem szeretném azt állítani, hogy ismétlődésről kell beszélnünk, csak annyit,

hogy vannak ilyen hangok és érzések. Amikor kiépült a Bologna-rendszer, senki nem tudta (vagy csak nem mondta meg) sem kormányzati, sem felsőoktatás-politikai szinten, hogy mik a konkrét szándékok a mesterképzéssel kapcsolatban. Logikus, hogy az intézmények a hallgatók megtartása érdekében ugyanazt a palettát igyekeztek kínálni az alapképzésben, mint korábban a teljes képzésben. Napjainkra némiképpen egyértelműbb lett a helyzet, s építkezés zajlik mindenütt, tisztítják az alapszakokat, építik be mesterszakra a magasabb szintű követelményeket, és jelenítenek meg újabb és újabb mesterszakokat. Tagadhatatlanul léteznek olyan megfontolások is, amelyek némi aggodalommal kiegészülve racionálisan érvelnek az alapszakok radikális csökkentése ellen. Az ELTÉ-n többször hallani lehetett olyan hangokat, hogy a tudományegyetemi minőséggel elsősorban inkább a mesterszintre kellene koncentrálni, és kevéssé az alapképzésre. Ugyanakkor vannak olyan tapasztalatok is, hogy a hallgatók nem szívesen mozdulnak, nem szívesen váltanak intézményt a két szint között. Ha valaki egy vidéki város egyetemén vagy akár egy budapesti egyetemen elkezdett egy alapszakot, akkor nem szívesen hagyja ott az anyaintézményt, amit megszokott, ahol ismeri a tanárokat. Ez persze a minőség függvényében változhat. Ha elégedetlen a hallgató, akkor nyilván van bizonyos mozgás. Az utóbbi idők felsőoktatás-politikai intézkedései is befolyásolják ezeket a folyamatokat. Érezhető két nagyon erősen kirajzolódó tendencia. Erősödött a fővárosba irányuló áramlás, s ezzel egy időben megerősödött a nagy tudományegyetemek vonzereje. Ennek következtében a kisebb felsőoktatási intézményekben már az is kérdés lehet, hogy alapszakra beiratkozik-e kellő számú hallgató. A statisztikákból látható, hogy a hallgatók létszáma erősen csökken, ami megint

csak azt valószínűsíti, hogy a nagyobb egyetemek fogják alap- és mesterszinten ki-elégíteni a képzéseket. Az eljövendő néhány esztendőnek vagy évtizednek a feladata az, hogy a feltett kérdésekre, elsősorban arra, hogy mi az igazi helye a mesterképzésnek, választ adjunk. A nagy egyetemeken egyértelműen elindultak a mesterképzések. A kutatóegyetemek tudományos alap kutatásaiba bevont hallgatók minősége egyértelműen ezt az irányt mutatja. Ugyanakkor a társadalom kezdi elfogadni az alapfokon szerzett végzettséget is. Nagyon sokan kilépnek az alapfokú képzés után, és később már nem feltétlenül térnek vissza, ami némiképp el-lentmondhat az élethosszig való tanulás gondolatának.

FeMű: *A két képzési szint közötti átlépés aránya Magyarországon a legfrissebb statisztikák szerint nagyjából 20-25 százalékos, Nyugat-Európában viszont van, ahol a 70-80 százalékot is eléri. Melyik tűnik reálisabbnak? Van-e úgy értelme a Bologna-szisztémának, ha mindenki tovább megy az alapról a mesterképzésre, vagy pedig kell egy erős szűrő? Lehet valami optimumról beszélni, érdemes egyáltalán erről gondolkozni?*

M. B.: Ez megint a tisztázatlan kérdések kategóriájába esik. Mély meggyőződésem, hogy a Bologna-rendszernek nem az lenne a funkciója, hogy szűrjön, hanem az, hogy orientáljon, ebben a vonatkozásban a szívem a 70 százalékhoz húz. Helytelen az a fajta vulgáris gazdasági szempontú megközelítés, hogy a társadalomnak csak annyi felsőoktatásban képzett emberre van szüksége, amennyit a gazdaság visszajelez. A jövő a szolgáltatásoké, méghozzá a szellemi szolgáltatásoké. A nagy fejlődés nem az autó-összeszerelő üzemekben zajlik majd, hanem például a felhőkutatásban, az informatika területén, ahová magasan képzett szakemberekre van

szükség. Ilyen magasan képzett szakember nem érkezhethet az alapképzésből. A közvélekedés szerint a mai alapképzés megfelel a huszonöt évvel ezelőtti érettségi szintnek, ezt az amerikai modell lényegében visszaigazolja. Kétségtelen, hogy felsőbb szintre került a kulturális és műveltségi minimum, és ezért is azt tartanám helyesnek, ha minél többen kerülnének be mesterszintre. E kérdés mentén van még egy lehetséges befolyásoló tényező, az aktuális munkaerő-piaci szükséglet. Természetesen látni kell, hogy nem lehet minden esetben egyértelműen megragadni a „munkaerőpiacot”, a „munkaerőpiac” egy nagyon ködös fogalom. Nézzük a jogászokat – mi a jogászok munkaerőpiaca? Egyértelműen igazolt, hogy nem az állam. Látható, hogy a társadalom nagyjából kétharmad annyi jogászt „vesz fel” konfliktuskezelésre, mint az egész állam az igazságszolgáltatási-közigazgatási területre. Minden egyes szakmának azt kellene megvizsgálnia, hogy valójában mi az a keresleti zóna, amihez ő a kínálatot tudja nyújtani. Nagyon komoly kérdés továbbá, hogy Magyarországon a foglalkoztatók melyik képzési szintet keresik. Két évvel ezelőtt, amikor az intézményfejlesztési terveket készítettük, használtunk egy, a foglalkoztatók körében végzett felmérést. Ez alapján azt a tapasztalatot vonhattuk le, hogy a munkáltatók nem igazán érzékelték a különbséget a két képzési szint között. Azt a szándékot azért ki lehetett tapintani, hogy – kivéve a kutató csúcslaboratóriumokat – szívesebben fogadnak (olcsóbb) alacsonyabb képzettségűeket, mert őket „panel”-ként lehet kezelni. Itt most döntően multinacionális cégekről beszélünk, mert az egyértelmű, hogy nem a kisvállalkozások határozzák meg a felsőoktatás volumenét. A magyar gazdaság nagy üzemeltetői szeretik inkább maguk tovább képezni alkalmazottaikat, méghozzá az általuk meghatározott irányba.

Egy elképzelhető kiút lehetne ebből a helyzetből a munkáltatókkal együttműködésben beépíteni a felsőoktatásba a meghatározható elvárásokat. Ezzel viszont az a probléma, hogy a munkáltatók nem tudják megmondani öt-hét évre előre az igényeiket, ami pedig a felsőoktatás „életciklusa.”

FeMű: *Valóban nem igényli a közigazgatás és a piac a mesterképzettséget, vagy inkább arról van szó, hogy azért nem keresik, mert nem ismerik?*

M. B.: Szerintem inkább nem ismerik. Elmaradt a mesterképzés igazi propagandája, alig volt kommunikációja. A hallgatók is főként a felsőoktatási intézményekben hallanak a mesterképzésről. A felvételi arról szól, hogy jussanak be az egyetemre. A kezdetekkor még kevésbé érdekli a fiatalokat, hogy folytatják-e majd tanulmányaikat mesterszinten vagy sem. Mostanában néhány kolléga és felsőoktatás-politikus valamiféle tudományos kontrasztot fogalmaz meg az alap- és a mesterképzés között, amely szerint az alapképzés egy praktikus piaci képzés, a mesterképzés pedig már csak egyfajta bokréta a kalapon, csak annak való, aki később doktori fokozatot szeretne majd szerezni. A felsőoktatás-politikának és az intézményeknek együtt kellett volna a piac, a társadalom és a gazdaság felé kommunikálni, éveken keresztül sulykolni az eljövendő változást, a mesterképzés bevezetését. Szerintem ez elmaradt. Az értelmiség, amikor a gyermekeit a felsőoktatásba küldi, persze tisztában van vele, hogy a mesterszint egy magasabb képzettség, de alig érkeznek olyan jelzések, hogy sokkal jobb, ha mester diplomád van. Komoly problémaként találok az elmúlt évek polémiái során, ami a mesterszinttel kapcsolatos úgyszintén bizonytalanságokat okoz, s ez a képzőhelyek kérdése. Ki indíthat mesterképzést? Vannak olyan főiskolák, ahol

nem csak mesterképzést szerveztek, de már doktori iskolák is működnek. Innen nézve a külső szemlélődő számára elég bizonytalan, hogy a mesterképzés mit is jelent. Az egységes kimeneti követelmények ellenére teljesen eltérő tartalmak jellemezhetik a képzéseket, mert a követelmények csak formailag egységesek, tartalmilag viszont mindannyian tudjuk, hogy nem. Ez is zavart okozhat a mesterképzések értékelésében.

FeMű: *A Bologna-rendszer kapcsán az egyetem-főiskola kettősség nagyjából megszűnik, hiszen ugyanazon térbe kerül mindkét intézménycsoport. Ugyanazért a hallgatóért küzdenek, ha nem is ténylegesen, de papíron.*

M. B.: Ezen a területen viták zajlottak arról, hogy minden intézmény minden képzési szintet meghirdethet-e, vagy legyenek intézmények, amelyek a Bologna-rendszerhez igazodva csak alapszakot hirdethetnek és kivételesen mesterszakot, mások pedig zömében mesterszakot. A rendszer mára összekavarodott. A jelenlegi állás szerint a nagy intézmények is hirdetnek mindenféle képzést, még felsőoktatási szakképzéseket is, a főiskolák pedig minden áron arra törekednek, hogy mesterképzést, netán doktori képzést hirdethessenek, mert akkor lesz tekintélyük, akkor tudják megtartani a hallgatókat. Nem arról szól tehát a történet, hogy a képzés milyen, hanem arról, hogyan tudunk hallgatót toborozni, hogyan tudjuk a hallgatókat megtartani, hogyan tudjuk magunkat hosszabb távra bebiztosítani. Ez viszont már összefügg a finanszírozás-politikával, a feladatarányos kontra hallgatóarányos finanszírozás történetével.

FeMű: *Említette a felsőoktatási szakképzést, amely külön szintként része a Bologna-rendszernek. Ezzel a képzéstípussal kapcsolatban is nagyon ellentmondásosak a vélemények.*

Szükségük van felsőoktatási szakképzésekre az egyetemeknek? Mennyire integrált, illetve mennyire integrálható a felsőoktatásba a felsőoktatási szakképzés? Amennyiben szükség van rá, hogyan lehetne a jelenlegi elég alacsony ismertségi szintjét növelni?

M.B.: Igen rossz tapasztalataim vannak ezzel kapcsolatban. Amikor a nagy nyitás idején bevezették ezt a képzési szintet, még kevesen tudták, milyen intézményről van szó. Sarkosan fogalmazva, a felsőoktatási szakképzéseket akkortájt a felsőoktatási intézmények megkedvelték, mert új forrásokat jelentett a finanszírozáshoz, sőt hallgatót lehetett velük toborozni. Elvileg az intézmény az ilyen kurzusokról várható hallgatóként belépőket, sőt volt, ahol össze is kötötték a két képzési szintet: kedvezményeket adtak az alapszakos felvételinél azoknak, akik az intézménybe jártak felsőoktatási szakképzésre, bár jogszabály nem tette lehetővé ezt. Az egésznek nem az volt a filozófiája, hogy találjuk ki a szakképzések helyét a rendszerben, hanem hogy integráljuk őket gazdaságilag a bevételi konstrukcióba. Az elmúlt években szabályozása, státusza jelentősen megváltozott. Finanszírozási bázisát – a szakképzési hozzájárulást – egy politikai döntés alapján, más célra átcsoportosították, tulajdonképpen kirántották alóla a szőnyeget. Azon intézmények számára azonban, amelyek nem is regionális, hanem még szűkebben helyi, lokális érdekeket elégítenek ki, komoly lehetőség rejlik az egyes vélemények szerint amerikai mintájú „közösségi főiskola” gondolatkörében. Azokat a továbbtanulni vágyókat, akik még nem tudják eldönteni, hová menjenek, vagy akik nem teljesen felkészültek, nincs jó pontszámuk, ez a képzési szint átvezeti egy köztes csatornába, felkészíti egy esetleges továbblépésre. Amennyiben ilyen szándék nem érlelődik meg, a hallgató akkor is egy magasabb szintű képzést kap, és

egyidejűleg teljesül az a kultúrpolitikai cél is, hogy fennmaradjanak olyan intézmények, amelyek az adott város számára pótolhatatlan egzisztenciális-kulturális jelentőséggel bírnak. További előny lehetne, hogy nem az alap- és mesterképzésből vennék el a pénzt az ilyen típusú intézmények fenntartásához. Én ebben a „híd” szerepben látom a felsőoktatási szakképzés funkcióját. Vannak olyan képzések, amelyek birtokosai össze akarják tolni az egész képzési struktúrát, ráadásul a közönséges szakképzést hozzáragasztanák a felsőoktatáshoz. Ezt én csak óvatos megvalósításban tartom megvalósíthatónak, szabályozott átjáró hidakkal, de semmi esetre sem a felvételi eljárások kizárásával. Egyébként pedig a felsőoktatásnak olyan széles társadalmi feladatai vannak, hogy abba bőven befér ezen köztes képzési szintek befogadása. Ráadásul halljuk-tapasztaljuk, hogy milyen szinten csökken a középfokú oktatás minőségi kibocsátása. Erre egy ráfejelés soha nem árt. Összefoglalva tehát, el tudom képzelni ebben a rendszerben a felsőoktatási szakképzések helyét, de csak mint rákészítő, kiegészítő folyamatot, és semmi szín alatt sem úgy, mint egyfajta belépőt a felsőoktatásba.

FeMű: *Ha már a középfokú oktatás és átmenet témakörénél járunk, akkor a felvételi eljárást érintő változások mellett se menjünk el szó nélkül. Ön szerint milyen következményei lesznek a korábbi évekhez képest magasabb követelményeknek? Várható ettől valamilyen fejlődés? Minőségi vagy csak korlátozó eredménye lesz a szűkítésnek?*

M.B.: Egyik oldalról biztos, hogy szűkíteni fogja a választási lehetőségeket, ami meggyőződésem szerint nem probléma. Miért baj az, hogy szűkül a választási lehetőség? Az országnak arra van szüksége, hogy nagyon sok nagyon jó gyakorlati nyelvtudónk legyen. Az első perctől kezdve képviseltem MRK és

egyetemi színekben egyaránt, hogy ez a követelmény beépüljön a felvételi rendszerbe. Harcoltam az ellen is, hogy elengedjék a nyelvvizsga-kötelezettséget a diplomaszerzés során, mert az abszurd, hogy Magyarországon egy értelmiségi – teljesen mindegy, hogy jogász, óvónő vagy szociális munkás – ne tudjon valamilyen szinten idegen nyelven kommunikálni. A felvételi vizsgával kapcsolatosan annak is örülök, hogy kicsit „széthúzzák” az érettségit. Mindig felvételi (tehát kiválasztás) párti voltam, azt sem szerettem, sőt elleneztem, amikor összeolvasztották azt az érettségivel. Annak idején azzal indokolták, hogy ezzel megkönnyítik a diákkerheket, mert nem kell kétszer vizsgázni ugyanabból az anyagból két hónapon belül. Én azonban nem ezt tapasztaltam, hanem azt, hogy túlenyhítették a kritériumokat. A bejövő hallgatók elveszítették két nagyon fontos élmény lehetőségét, amely muníciót jelenthet az egyetemi-főiskolai évek során. Egyfelől annak a próbának a lehetőségét, amelynek során stressz-szituációban, idegen körülmények között, idegen emberek előtt vizsgálhatják, hogyan tudják alkalmazni a tudásukat. Mert az, hogy az osztályfőnök meg az egyébként ismert igazgató mellett csak egy idegen ember ül – egy tanfelügyelő – az érettségi bizottságban, de egyébként ismert körülmények között, ismert rendszerben, középiskolai elvárások szerint vizsgáznak, az egy teljesen más helyzet. Ennek sajnos az lett az eredménye, hogy nálam például rendszeresen lettek rosszul, ájultak el hallgatók a vizsgán, mert az első félév után találtak elölször éles vizsgahelyzettel. Amit viszont még inkább hiányoltam, hogy ennek következtében elveszett az eufória. A felvételi eljárásnak (minden negatívuma ellenére) elvitathatatlan érdeme, hogy küzdeni kellett a tanulásért, harcolni a bejutásért. Ahogy visszaemlékszem, hatalmas élmény volt

a sikeres vizsga, büszkék voltunk arra, hogy „bent vagyunk”, és lobogtunk a tudásért és a tanulásért. Most azt látom, hogy az egyetemre érkező évfolyamok hallgatói többségükben olyanok, akiknek szülei az általános iskola után azt mondták, menjen gimnáziumba, utána pedig az egyetemre, ahová egyenes út vezet. Valamit persze kellett teljesíteni is a felvételin, de láttuk a tavalyi eredményekből, hogy egy jó erős kettő és féllal már lehetett jutni a felsőoktatásba. Tulajdonképpen az maradt ki a rendszerből, aki nem akart jelentkezni. Ezért aztán mindig is annak a híve voltam, hogy közelítsünk valahogy a felvételik felé. Rendben van, hogy az érettségi lesz a válogató, nincs ebben semmi rossz, de akkor az érettséginek legyen egy olyan zónája, amelyik komolyan koncentrálna a teljesítményre, elsősorban a nyelvtudásra. Itt most persze nem az alapfokú „konyhanyelvre” gondolok. A továbbiakban ugyanis ez nem elégséges, a szaknyelv alkalmazásához legalább középfokú általános nyelvismerettel kell rendelkezni. A nyelvismeret hiányát a mi generációnk szenvedte meg legjobban annak idején, ezért nagyon határozottan képviselem, hogy a felsőoktatásból kilépők között idegen nyelvet jól beszélő szakemberekre van szükség.

FeMű: *A felsőoktatásban a jelentkezők létszáma folyamatosan változik, most éppen növekszik, de összességében lefelé ívelő tendenciát mutat. Azt is lehet hallani ezzel kapcsolatban, hogy véget ért az expanzió. Tényleg véget ért, vagy van még itt tartalék? Ha van, akkor melyik korcsoportokban? Az idősebbek vagy a fiatalok körében?*

M.B.: Kérdés, hogy mit értünk expanzió alatt. Ha az egykori, kilencvenes évek eleji vagy nyolcvanas évek végi létszámbővülést gondoljuk expanzióknak, az nyilván véget ért. Mégis, ezzel együtt – visszatérve arra

a gondolatra, amit az első kérdésnél próbáltam fejtegetni – a világ abba az irányba tart, hogy minél magasabb és korszerűbb műveltségű emberekre van szükség. Az expanzió nem érhetett véget ebben az értelemben, hiszen már nem az lesz a kérdés, hogy hányan végzik el az érettségizettekhez képest az egyetemet, hanem az, hogy kik esnek ki ebből a kategóriából. Az lenne a normális, ha az érettségi után szinte mindenki menne tovább a felsőoktatásba, ami persze megváltoztatná a felsőoktatás társadalmi jelentőségét. Szerintem egyre inkább abba az irányba tart a világ, hogy a fizikai munka szellemi munkával helyettesítetik, a szellemi munka kitalálja azokat a technikai megoldásokat, amelyek helyettesítik a fizikai munkaerőt. Emellett sokkal nagyobb területet kap a társadalomnak nem csak műszaki értelemben vett kiszolgálása, aminek következtében érzésem szerint a társadalomtudományi képzések egyenrangúsága dominálja majd a felsőoktatást. Talán még túl is lépünk a társadalomtudomány „egyenrangúságán”, mert az anyagi szolgáltatások egy meghatározott szintje fölé már nagyon nehéz menni, viszont szellemi téren korlátlanok a lehetőségek. Ilyen értelemben úgy gondolom, van expanzió. Az expanzióknak egy másik lehetséges oka ismereteink néhány év alatti elévülésével kapcsolatos. Nemrég az Ericsson munkatársaival beszélgettem egy kutató-laboratóriumi együttműködés kapcsán. Véleményük szerint négy éven belül rá sem fogunk ismerni a világra a kommunikációs technikák szempontjából, olyan előkészítés, illetve bevezetés alatt álló újdonságok várnak megjelenésre. És akkor hol vagyunk a még ki nem talált dolgoktól? Vagy vegyük akár a jogászképzést, ami három év alatt annyit változik, hogy a most záróvizsgázók első vagy másodéves korában tanult ismereteinek jó része már hatályát veszítette. Újra kell

őket tanulni. Sok-sok ilyen példa van, ezért az élethosszig tartó tanulást, a szakképzéseket, továbbképzéseket lehetőségét nagyon komolyan kell venni. Az persze felsőoktatás-politikai kérdés is, hogy mennyire terelik vissza az embereket az oktatásba, de a társadalom egy része nyilván magától is visszatér a rendszerbe. Ezen túl a felsőoktatási intézmények társadalmi feladatai közé tartozik – amit az ELTE már csinál – a harmadik kor egyeteme, tehát az idősképzés is. Úgy gondolom, hogy egyre szélesedni fog a felsőoktatás feladatrendszere.

FEMŰ: Az élethosszig tartó tanulás az egyetemek számára egy fontos jövőbeli cél. Lehet túlélési eszköz is, ha nagyon szorul a demográfiai csapda, azaz ha egyre kevesebb lesz az érettségiző?

M.B.: Nem érzem olyan rettenetesen erősnek a demográfiai csapdát, arról nem is beszélve, hogy ez ciklikus, nem lehet azt mondani, hogy három-öt éves jelenségek tendenciák lennének. Erre nem lehet alapozni egy felsőoktatási rendszert. Az élethosszig tartó tanulásról nem gondolom, hogy menekülési lehetőség, ez inkább kötelesség. A rendszert működtethetik a minőségi felsőoktatási intézmények, de akár kis kft-k is; lehet közöttük választani. Politikai kérdés is, hogy az állam mennyiben finanszírozza ezt meg, hajlandó-e az ilyen tevékenységet támogatni, vagy az intézményeknek ez egy önálló tevékenységi ága lesz. Ha már piaci vállalkozásról van szó, kérdés, engedik-e például a felsőoktatási intézményeknek ilyen típusú kft.-k létrehozását, vagy beterelek ezeket a képzéseket az állami szerkezeti keretek közé. Kérdés az is, hogyan osztják meg a feladatokat a magánegyetemek, magánfőiskolák és az állami egyetemek és főiskolák között. Ha egymás mellé rakjuk a felsőoktatási szakképzést és az élethosszig tartó képzést, ez egy teljes

palettát fed le, amelynek persze fő gerince az alap- és mesterképzés, de ezen kívül a doktorképzés és a szakmai továbbképzések is benne vannak. Szerintem a nagy felsőoktatási intézményekben halmozódik fel az a muníció, amivel tanítani lehet, és nem tartom helyénvalónak azt a kritikát, hogy a felsőoktatási intézményekben olyan oktatók dolgoznak, akik meg sem szagolták a gyakorlatot. Bizonyára akadnak ilyen kollégák is, de a felsőoktatási intézmények maguk köré gyűjtik az előadóképes gyakorlati szakembereket is, ők is itt vannak a képzésekben. Nem kell ahhoz feltétlenül duális filozófiában gondolkodni, hogy összekapcsolható legyen a gyakorlat az elmélettel. Az informatikai vagy természettudományi képzéseink, a gyógyszerkutatásaink ellehetetlenülnének, ha nem

lennének együttműködéseink a nagy laboratóriumokkal, gyógyszergyárakkal. Teljesen természetes a kapcsolódás. Ezeken a helyeken szereznek a hallgatók gyakorlati tapasztalatokat, és sok esetben ez a felvevőipiacuk is végzés után. Nem hiszem, hogy az lenne a megoldás, hogy gyakorlati szakembereket kell a címek eltörlése mellett betenni egyetemi tanárnak, mert az egyetemi tanárság egy nevelő, tanító, pedagógiai feladat, amit meg kell tanulni, és ez legalább akkora szakma, mint a mérnöknek megtanulni a gyakorlatot. A gyakorlatot és az elméletet ügyesen össze kell kötni, és akkor lesz működőképes a felsőoktatás

Az interjút készítette: Kiss László